

MULTI LEVEL NARRATIVE

Daniela PETROȘEL,
Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava

Abstract: The paper attends to describe a significant postmodernist novel, *Simion liftnicul. Roman cu îngeri și moldoveni*, by Petru Cimpoeșu. A story with/about many stories, the text is an ironic depiction of Romanian society. Religion, politics, family life or mass-media are the ingredients for this comic perspective on Romania of today. The multi level of existences – the characters are living in a eight floors block – defines the narrative construction.

Petru Cimpoeșu este una dintre vocile cele mai autorizate ale literaturii române postdecembriste, fiind autorul la care postmodernismul s-a instalat (in)comod. Iar cărțile sale readuc în prim plan un lucru simplu, și poate de aceea greu de construit, plăcerea ficțiunii, dincolo de experimente, generații artistice și apartenență la curente. Semnul incontestabil al valorii nu este dat de premiile primite, ci de faptul că este un autor care se citește, și nu doar de către specialiști. Adevărul este că și discursul său, în descendența nobilă a marilor povestași moldoveni, îi permite cititorului o desfătare în lectură.

Una dintre informațiile extrem de prețioase pe care o obține domnul Toma – unul dintre personajele romanului *Simion liftnicul. Roman cu îngeri și moldoveni*, scris de Petru Cimpoeșu –, ascultând emisiunile BBC în limba română, este că există un concept economic denumit *Multi Level Marketing*. Adică, cum explică el audienței prostite, „un sistem de marketing foarte modern și eficient, inventat de americani, în care cumpărătorul devine simultan și vânzător al produsului respectiv.” În știința (și arta) vânzării, termenul denumește un sistem de vânzări în rețea, în care fiecare lider încearcă să-și formeze o echipă, fiecare membru al echipei își inițiază un nou grup în care el este lider și așa mai departe. Această rețea de vânzători și consumatori are meritul de a-și implica susținut membrii, dezvoltându-le spiritul de întreprinzători. Acesta este, de fapt, scheletul compozițional al romanului, căci avem de-a face cu o rețea de nuclee epice, structurată în funcție de destinele locatarilor unui bloc comunist cu opt etaje. În varianta ei băcăuană, *Multi Level Marketing* este încă una din achizițiile patetice ale economiei postdecembriste, sintetizând un mod aparte, evident mioritic, de a face comerț. La nivel narativ, conceptul permite etajarea poveștilor, căci fiecare locatar își poartă povestea.

Povestea se mută cu ușurință de la un nivel/etaj la altul, căci mai fiecare familie are de vândut o poveste și/sau o cumpără cu aviditate pe a vecinilor. Produsul ficțional ce-i interesează în egală măsură pe toți îl deține Simion, bătrînul locatar de la parter, care hotărăște într-o bună zi să se baricadeze în lift, lăsînd toți locatarii fără necesarul mijloc de locomoție. Căci nimeni nu știe motivele reale ce-l determină pe blîndul pînă mai ieri pensionar să confiște liftul. Cu un puternic iz parodic, povestea *sfîntului Simion* răspunde unei întrebări esențiale, formulate inocent de d-na Pelaghia: „*Cum ar fi posibilă sfințenia la bloc, în condițiile vieții de azi?*” Strania decizie a lui Simion mobilizează, în mod diferit, toți locatarii, care se văd siliți să abandoneze rutina zilnică. Oprit la ultimul etaj, liftul cu/lui Simion devine un loc de pelerinaj în care toți locatarii se întîlnesc și discută, sau vin pe furiș spre a-i împărtași problemele *sfîntului*. Căci înainte de a fi făcut vreo minune, vecinii erau convinși că Simion a înfăptuit multe. Explicația e conținută în cîteva idei de studiu al mentalităților, inserate de narator în capitolul *Cutremurul*: „*Pe măsură ce lucrurile merg tot mai prost, setea de miracole a sufletului popular e din ce în ce mai mare.*”, „*Cu cît nevoia de miracole a maselor este mai mare, cu atît crește probabilitatea producerii lor*” și, nu în cele din urmă, românii „*nu-și doresc niște miracole majore, de genul celor de care s-au învrednicit cîndva evreii*”, ci ar prefera „*niște miracole relativ modeste, ușor accesibile și avînd un caracter oarecum privat: de exemplu să cîștige un miliard de lei la Bingo*”. Ironia are deschidere imagologică, căci observațiile rezumă religiozitatea furibundă și revoltător superficială a lumii românești postrevoluționare. Nu întîmplător, domnu' Ion, șeful de scară, vrea să înființeze un Partid Creștin al Nehotărîților. Chiar pildele lui Simion sînt mult prea savante pentru șeptările lor, ei preferînd *problemele serioase*, ce merită într-adevăr discutate la o ședință de scară. Gestul lui Simion este interpretat conform locurilor comune ale actualității, un vecin întrebînd dacă acesta a declarat cumva greva foamei.

Simion este inițiatorul acestei rețele narrative, mai întîi ca pretext, căci vecinii lansează ipoteze legate de hotărîrea lui, apoi ca subiect, el însuși rostind o suită de pilde spre folosul celor mulți, dar nu umili. Căci, pe strada Olor, actul spunerii sigur nu întemeiază, el devine fapt monden. La fel, dispariția lui Simion este însoțită de o multitudine de explicații, care de care mai fanteziste. Metaforă a relațiilor textuale, romanul lui Petru Ciompoescu se întoarce, în cele din urmă, asupra lui însuși. Căci orice detaliu în lumea textului/blocului afectează întregul și, implicit, sensul. Falsele interpretări sînt pretutindeni, de la motocicletă la cutremur, de la yoga la prostituție.

Bîjbîind prin lumea sacralului, cizmarul Simion mai mult intuiește legile nescrise ale sfințeniei. Chiar primirea harului, întîlnirea cu îngerul, este încețoșată, nu doar pentru că am fi noi neinițiați. Naratorul nu accentuează momentul întîlnirii cu îngerul, acesta pierzîndu-se într-o masă de detalii ne semnificative. Rămîn mărturie a trecerii lui pe acolo doar pantofii reparați pe un raft. Și pentru că seria de cugetări în care se lansează Simion riscă să devină prea doctă, naratorul temperează morbul filosofic, reducîndu-l la elementarul

biologic: „Anumite idei îi veneau când era constipat. Această ușoară complicație digestivă poate avea urmări dintre cele mai dezageabile nu doar la nivel fiziologic, ci și intelectual. În cazul lui Simion, de exemplu, ele se manifestau adesea sub forma unor ipoteze exagerat de întrăznețe.” Nimic supranatural în modul în care sacrul intră în lume, căci Simion însuși lansează ideea că se prea poate ca totul să se fi petrecut în mintea lui.

O concurență acerbă la statutul de prim mare povestitor al scării, titlu deținut de Simion, îi face domnul Vasile, neobositul grafoman, etern inițiator de programe și partide politice. Mereu gândind la agitata scenă politică românească, domnul Vasile încercă să-și delimiteze domeniul, căutând electoratul-breșă cărui să i se adreseze. *Nehotărâții, creștinii, moldovenii, popeștii, pensionarii* sînt cîteva dintre categoriile vizate. Mare constructor de scenarii fanteziste este și domnul Gheorghe, cel care trage cu praștia cu lunetă. Povestirile sale, legate de dorința de a-l asasina pe Ceaușescu, poartă amprenta filmelor de acțiune americane, el fiind evident supereroul. Gheorghe, agentul secret, nu se luptă cu biblicul balaur, ci trage cu arme speciale cu amortizor, inventate de savanții lui geniali. Grafoman e și domnul Ion-șeful de scară, căci anunțurile lui devin veritabile tratate de înțelepciune. Jocul conotațiilor îi prinde și pe amoretii textului, doamna Palaghia și necunoscutul domn, căci bilețele ce și le lasă metaforizează banalele locuri de întîlnire. *Prăjitura cu alune, în preajma sălciei melancolice* sau *dansînd în ploaie* poetizează și ocultează devăratele destinații. Doamna Alis a găsit și ea o inedită cale de a da frîu liber prea-plinului sufletesc, religios și familial; pomelnicele pe care le trimite regulat la mănăstire devin descrieri amănunțite ale unor cereri extrem de precise, șifonînd flagrant imaginea omniscienței divine. Sîntem avertizați, de fapt, cît de periculos și demonic este textul scris, mai ales cînd vreun cuvînt din frază ne este necunoscut, căci: „*diavolul însuși se insinuează în lume sub forma unor propoziții echivoce, aparent inofensive*”. Ciudat este că însuși precauta profesoară se lasă momită de jocuri în limbi străine. O fi de vină magia exercitată de yoga.

Această serie de *epifanii pe casa scării* se consumă fără implicarea lui Simion, el fiind învestit cu puteri pe care se prea poate să nu le aibă; căci morala din *pildele* sale scîrțîie, iar implicarea lui în destinul vecinilor ține mai degrabă de întîmplare, decît de un plan divin. Ipoteza unui Simon fals profet se susține, mai ales că avem în acest vast stup uman un personaj enigmatic, *domnul al cărui nume îl trecem sub tăcere*. Nu ar fi prima dată în istoria umanității cînd comitem erori fatale și ne canalizăm energia religioasă spre persoana nepotrivită. Disertația filosofico-teologică a acestui nenumit personaj oferă indicii asupra adevăratei sale naturi, dar și asupra relației sale cu naratorul; căci, divagînd pe tema relației dintre cuvînt și realitate, ne spune *domnul al cărui nume îl trecem sub tăcere*: „*Atunci cînd vorbim despre Dumnezeu, cînd Îi aplicăm conceptele noastre, situația rămîne aceeași, motiv pentru care sfinții din vechime preferau să spună ce nu este și cum nu este Dumnezeu, ajungînd, desigur, la concluzia că nu este nimic din ceea ce poate fi numit, deoarece pentru El conceptele sînt neîncăpătoare*.” Enunțul permite inițierea unei rețele interpretative, căci nu întîmplător naratorul ocultează, la vedere, identitatea acestui personaj; apoi, actul numirii literare este încercarea suprem

profană de a inunda ființa divină cu cuvinte; am zice că nu există texte despre Dumnezeu, doar povești care se vînd datorită acestei teme. Căci „*realitatea maximă a lui Dumnezeu e dincolo de cuvinte, ar trebui să ne golim cu totul de ele, ceea ce se întîmplă, bunăoară, în stările de extaz mistic*”. În același timp, reactivînd scenariul consumist de tip *multi level marketing*, am spune că răspîndirea cuvîntului lui Dumnezeu se încadrează unui tipar al diluării graduale a misterului divin. Religiozității constante, mimate sau autentice, a locatarilor i se mai opune și o forță întunecată, reprezentată de *Nicostrat zăvorîtul*, practician de yoga. Numele e cu totul nepotrivit pentru cel ce ține ușa permanent deschisă, inițiind în Kama-Sutra junele în căutarea experiențelor spirituale, și nu doar spirituale.

Demitizarea e remitzare, e actualizare a sensurilor religioase în artificios discurs cibernetice. *Domnul al cărui nume îl trecem sub tăcere* prezintă perspectiva computațională asupra Sfintei Treimi: aceasta este ca un calculator, în care hardul ar fi Dumnezeu-Tatăl, softul ar fi Duhul Sfînt, iar Iisus este interfața. Din aceeași sferă a sacralului consumist face parte și scenariul legat de participarea lui Iisus la alegerile prezidențiale. Îndrăzneț și trist, episodul sintetizează probabil cel mai elocvent comercializarea și politizarea fiorului religios. Tot ceea ce reușește, involuntar aproape, să aducă Simion la nivelul redeșteptării unor tresăriri religioase, imaginea unui Iisus candidînd pentru președinție distruge instantaneu. Și nu doar pentru că Iisus ar trebui să-și facă și campanie electorală, ci pentru că învățătura lui, platforma program adică, l-ar face un candidat indezirabil. Însușindu-ne concluzia, am zice că scena politică românească, toată România, de fapt, e un mecanism prea complicat și prea defect pentru a mai fi reparat chiar și printr-o intervenția divină.

Nu doar sensurile religioase se întreșes, ci și aluziile literare formează o rețea inter/metatextuală. Așezat postmodernist în mijlocul literaturii anterioare, autorul își recontextualizează predecesorii. Amestec de Creangă și Caragiale, lumea lui Cimpoeșu este esențial românească. Domnul Elefterie Popescu joacă la Loto „6 din 49”, riscînd în permanență venitul familiei. Cuplu disfuncțional, cei doi trăiesc paroxistic febra jocurilor de noroc și se tratează, alternîndu-le, cu rudotel și cafea. Scena de la agenția loto e mai dramatică decît sora ei caragialescă. În textul clasic, dramatică e căutarea biletelor și confruntarea cu o ironie divină, iar de aici personajele ies învinge, dar demne. Textul lui Caragiale e construit printr-un crescendo accentuat, iar momentul aflării adevărului nu ocupă mult spațiu. În schimb, perspectiva lui Cimpoeșu aduce în prim plan jalnica încercare a celor doi de a forța mîna, nu a norocului, ci a unui anonim agent loto. Demența lor e anterioară confruntării violente cu agentul, și nu rezultatul mîniei divine. Atitudinea și acțiunile lor cad într-un caricatural vulgar, reiterînd româneasca obsesie a unei permanente conspirații. Deși îngroșată, aceasta este de fapt constanta atitudinală a românului mediu spre mediocru. Aventurile celor doi pot fi corelate cu întrebarea pe care Simion cizmarul, în timp ce lustruiește pantofii, o pune îngerului (lui însuși, de fapt): *Cei care cîștigă la Loto nu sunt oare un soi de proroci contemporani?* În lumina acestei constatări, e evident că familia Popescu ratează să-l detroneze pe mediatizatului Ogică.

Îmbibată în literatură, în *Cîntarea Cîntărilor*, mai precis, este și scena conjugală dintre domnul Anghel și mult prețuita lui consoartă, doamna Aglaia. Deși păstrează solemnitatea tonului imnic, descrierea doamnei este un cumul de defecte fizice: „*capul ți-e ca un stog de grâu înconjurat de crini, iar gîtul ți-e scurt și gros precum turnul lui David clădit în rînduri, în timp ce nasul ca o frunză de palmier arată spre Damasc...*”. Întîlnirile locatarilor lîngă liftul cu Simion sînt denumite Hanu-Ancuței, căci mult gust de vorbă au vecinii; oricum, întîlnirile lor sînt profanate de venirea unor intruși, mari băutori de bere. Ecouri din Sadoveanu răzbat și în felurile legende legate de neașteptatele daruri pe care le face Dumnezeu românilor; nu doar un suflet vesel sau *Miorița* primesc românii la mare împărțeață a darurilor, ci și... sîrmă. Cît de intim legată este această bucățică de sîrmă de toate lucrurile mai mici sau mai mărețe ale neamului românesc este inutil de demonstrat.

Selecția de mostre de gîndire intertextuală elitistă e palidă în comparație cu varietatea (anti)modelelor din lumea contemporană. Căci mai consistentă și mai aiuristic viețuind e cultura media, cea care alterează definitiv raportarea individului la exterior. De fapt, aici e sensul profund caragialesc al textului. Personajele lui Caragiale (*O soacră*, *O noapte furtunoasă*, *Conu Leonida față cu Reacțiunea* etc.) se închină cuvîntului scris și în funcție de acesta interpretează eronat și alienant realitatea. Locuitorii de pe strada Oilor își duc existența în fața ecranului plat și acesta își poartă monștrii în creierii lor vulnerabili; comicul devine sinonim al tragicului și, cum s-a mai spus, în vreme ce tragicul încă oferă salvare, comicul anulează orice speranță. Tot un substitut îi salvează, căci sîntem cu toții trăitori într-un simulacru, dar unul al divinității. Căci sfîntul Sisoe ajunge într-un final pe pămînt, dar direct într-un bloc din moldovenescul tîrg al Bacăului. Însușindu-și variate discursuri, cel mai savuros fiind cel patetic protocronist, autorul realizează un text mozaicat, drag postmoderniștilor. Căci eliberarea de o formulă este sinonimă cu însușirea ludică a mai multora.

Farmecul lumii lui Cimpoeșu vine din plasarea profund ironică a naratorului. În *Simion lifticul*, ironia de nuanță postmodernistă devine un amestec de nostalgie și umor, ducînd la o supremă acceptare a realităților românești. Căci este suspendată analiza tranșantă a tarelor unei societăți și înlocuită cu o simpa(te)tică etalare de biografii. Personajele își proiectează măruntele nemulțumiri în răsunătoare prăbușiri de idealuri, căci, la urma urmei, tot ce ține de umila noastră persoană are consecințe cosmice; adusă la cruda realitate de sunetele ce se auzeau prin perete, din camera domnului Nicostrat, sensibilă domnișoară profesoară Zenobia „*ar fi vrut să se întîmple o catastrofă de dimensiuni cosmice, ceva măreț și înfricoșător care să arunce în străfundurile abisului lumea întregă cu dezordinea și nedreptățile ei...*”. Cum altfel decît ironic să te apropii de o umanitate care-și supralicitează existența, care, în naivitatea ei, se plasează trufaș în mijlocul universului. Definirea sufletului este o temă constantă a romanului, și asta nu doar pentru că elevul Temistocle încearcă din variate surse să-și limpezească această problemă. De la definiția din DEX, la imaginea sufletului ca o minge de tenis, sau la presupunerile lui Simion legate de cele veșnice, revine obsesiv încercarea acestei lumi de a se cunoaște. Naivi

în ipotezele lor, vulgari în comportament, personajele sînt, în cele din urmă, nevinovate. Incapacitatea lor de a filtra evenimentele care-i asaltează sfîrșește prin a le topi definitiv identitatea. Înverșunați să afle bărfele mărunte, oamenii pierd din vedere imaginea de ansamblu, adică esențialul: „*Pare a fi una dintre regulile vieții ca despre întîmplările fără importanță să putem oricînd afla o sumedenie de amănunte, în vreme ce despre evenimentele cu adevărat importante să aflăm doar că au avut loc.*” Fraza sintetizează morala textului; tocmai poentru că este incapabil să ne ofere marele adevăr, pe care noi, cititori non-postmoderniști, încă îl căutăm, Petru Cimpoeșu ne oferă descrierea amănunțită a vieții pe scara unui bloc. Se prea poate ca demrsul să fie *mai* exemplar decît altele, dar esta e cu totul altă poveste.

Deși pe verticală construită, lumea lui Cimpoeșu este profund plată; iar orizontalitatea ei ternă nu e determinată de lipsa unor elite, ci de scufundarea în realitatea virtuală a mass-mediei. Anihilarea alterității este masivă, diferențele ținînd doar de nuanțe greu perceptibile. Iar uniformizarea e semnul crizei de identitate, la nivel individual, dar și colectiv, național. Locatarii de pe strada Oilor trăiesc aventura nesfîrșitei tranziții, iar asta le ocupă tot timpul.